

ському житті*. Безперечно, що вивчення української мови, історії, культури в школах українознавства стали визначальним засобом самовизначення українців, зокрема, в США. Попри все, впродовж майже 60-ти років існування цієї школи закінчили понад 30 тис. [13, 17] американців українського походження, а це – вагомий аргумент на користь їх подальшого розвитку та важливості у справі збереження й ширення українського у світі.

Ширенню знань про Україну й українську культуру сприяє організація різноманітних міжнародних мистецьких фестивалів, конкурсів. Серед них варто виокремити Всеросійський конкурс на краще читання поетичних творів Тараса Шевченка (започаткований 2002 р. в рамках святкування Шевченківських днів), конкурс читців «Мова солов'їна», зорганізований МОН України для учнів українського зарубіжжя, Міжнародний конкурс-фестиваль дитячої та юнацької творчості «Всі ми діти, твої Україно!», в якому у 2007 р. взяла участь 400 дітей з України та української діаспори, Міжнародний дитячо-молодіжний український фестиваль в Уфі (вперше проведений у грудні 2007 р.), щорічні Фестивали слобідської української культури в Розсоші (Воронезька обл.) тощо [6; 8; 14].

Таким чином, можемо стверджувати, що школа, національна освіта в іншопольтурному середовищі є не лише важливим чинником етнозбереження, який реалізується через навчання рідною мовою та виховання у національ-

ному дусі української молоді, але й важливим способом себепредставлення і ширення українського у світі.

1. Андрусів П. Мистецтво – найміцніша зброя: статті, промови й огляди / Петро Андрусів. – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто: Наукове товариство ім. Шевченка, 1987. – 455 с. – (Бібліотека українознавства; т. 57).
 2. Ветухів М. Думки про сучасні шляхи української науки // Михайло Ветухів перший президент УВАН у США / Михайло Ветухів. – Нью-Йорк; К.; Львів, 2004. – 383 с.
 3. Гелнер Е. Нації та націоналізм / Ернст Гелнер // Національна ідентичність: хрестоматія [упоряд. Т. Воропай]. – Харків: Крок, 2002. – 316 с.
 4. Євтух В. Б. Закордонне українство: навч. посіб. / Євтух В. Б., Трошинський В. П., Попок А. А. – К.: ВІК, 2005. – 308 с.
 5. Кримський С. Як Україні зберегти свою ідентичність та одночасно не закриватися від іншого світу / Сергій Кримський // День. – 2001. – 11 жовтня.
 6. Мельник Л. Фінал конкурсу на краще читання поетичних творів Тараса Шевченка / Людмила Мельник // Український дім. – 2007. – Число 26.
 7. Михайлівська-Цимбал Т. Спогади: Моє життя на еміграції / Тетяна Михайлівська-Цимбал. – Буенос-Айрес: Видавництво Юліяна Середяка, 1984. – 184 с.
 8. Найденко Л. Лелеки закінчили навчальний рік // <http://kobza.com.ua/content/view/1917/41/>.
 9. Національна концепція співпраці із закордонними українцями // Інформаційно-аналітичні матеріали до парламентських слухань на тему: «Закордонне українство: сучасний стан та перспективи співпраці». – К., 2009. – 63 с.
 10. Пелагеша Н. Освіта для де/конструкції ідентичності (про політичний зміст Болонського процесу) / Н. Пелагеша // Віче. – 2007. – № 13. – С. 43–45.
 11. Славутич Яр. У вирі багатокультурності: спогади учасника / Яр Славутич. – Едмонтон: Славутич, 1988. – 224 с.
 12. Сміт Е. Національна ідентичність / Ентоні Д. Сміт. – К.: Основи, 1994. – 223 с.
 13. Твардовський П. Всеамериканська українська вчительська конференція 17–19 червня 2005 р. / Петро Твардовський // Рідна школа. – 2005. – № 142. – С. 15–18.
 14. Товариству «Перевесло» 15 років // <http://kobza.com.ua/content/view/801/50/>.

Світлана Бойко

Проблема етнозбереження і консолідації українського суспільства

В статті розглядаються питання етнозбереження, а також національна самосвідомість і національна пам'ять як важливі чинники консолідації українського суспільства. Аналізується проблема розробки загальноукраїнської стратегії збалансованого розвитку, яка може стати чинником стабілізації, консолідації та мобілізації українського суспільства.

Ethnopreservation and national identity and national memory as an important factor of consolidation of Ukrainian society are analyzed in the article. Author researches the problem of developing a nation-wide strategy for sustainable development, which could become a factor of stabilization, consolidation and mobilization for Ukrainian society.

Кожне суспільство час від часу входить у такий стан свого розвитку, коли старі цінності й смисложиттєві настанови не здатні виконувати в житті особистості роль духовних демаркаційних ліній між добром і злом, доцільністю і цинізмом, як у ситуаціях повсякденного спілкування, так і в намаганнях зорієнтуватись у базових основах власної буттєвості. У такі моменти люди, намагаючись зберегти наявний потенціал культурного досвіду, «запас людськості», відчувають потребу осмислити глибинну сутність своєї духовності, віднайти (чи хоч би пережити ілюзію такого віднайдіння) ті інваріанти культурних норм, які могли б стати опорою в незвичних і дискомфортних життєвих обставинах [12, 240–241]. Зазвичай полем пошуку виступає минуле власного етносу, роду, держави.

А зберігання в національній свідомості минулого, найважливіших його моментів, мови, релігії, звичаїв, здобутків культури (матеріальної і духовної), здобутків у галузі мистецтва і науки, пов'язане з процесами пам'яті. При цьому слід враховувати також, що пам'ять може бути здоровою і хворою, нормальною і ненормальною [1]. Нормальна національна пам'ять полягає в тому, що народ твердо пам'ятає своє минуле, в першу чергу, його найважливіші моменти. Здорова національна пам'ять з'єднується

з правильною оцінкою минулого. Славні події своєї історії народ шанує, вони стають для нього предметом національних гордоств, а згадуючи моменти темні, народ засуджує їх і намагається виправити старі помилки. Таке ж саме ставлення здорової нації до традицій і звичаїв. Між ними є такі, що їх слід дотримуватися й шанувати. Це, перш за все, звичаї, пов'язані з релігією, мораллю тощо. Але є звичаї, які було б шкідливо відновлювати, бо вони можуть затримувати розвиток нації або включають у себе щось ненормальне чи таке, що знижує національну гідність.

Здорова нація з великою пошаною ставиться до видатних діячів минулого: видатних політичних діячів, полководців, діячів у галузі релігії, науки, мистецтва. А головне, здорова нація міцно зберігає свою релігію і мову. Прикладом здорових націй можуть бути німці, фіни та інші. Здорова національна пам'ять разом з великою наполегливістю і систематичністю в праці дає німцям можливість вийти з честю з важких ситуацій, що іноді бувають наслідком неправильної політики вождів.

Щодо хворобливих форм пам'яті слід зазначити, що психологія поділяє хвороби пам'яті на такі основні три типи: гіпермнезія, парамнезія, амнезія. Всі ці форми хвороби або ненормальності пам'яті можна помічати як в

* Internet-інтерв'ю з Алексом (Олександром) Даніком (США), проведене автором 28 березня 2008 р. (текст знаходиться у автора).

житті окремої людини, так і в житті нації. Почнемо з гіпермнезії [1, 9]. Це явище полягає в тому, що людину опановують спогади минулого і, будучи в полоні їх, вона не в стані сприймати, як слід, враження сучасності, а тому не може рухатися вперед. Подібне явище трапляється і в житті націй, переважно націй давніх, що створили досить високу культуру і живуть майже виключно її традиціями. Яскравим прикладом такої нації можуть бути китайці. Вони живуть виключно своїми традиціями, свято зберігаючи їх, і до ХХ ст. не рухались вперед. Це шкідливо відбилося на культурному і політичному стані китайців.

Амнезія – це повна протилежність гіпермнезії. Це забуття минулого, непошана до національних, політичних і культурних діячів, відмова або презирливе ставлення до національних звичаїв, зречення своєї рідної мови [1, 10]. Такі явища частіше всього трапляються серед поневолеваних народів. Живучи під владою чужинців, не маючи можливості розвивати свою власну культуру, одержуючи освіту і виховання в чужій школі, народи поступово забувають своє минуле, засвоюють чужу культуру і мову. Це фактично означає занепад нації. А коли таке забуття охоплює цілий народ, то це означає його національну смерть. Тоді народ розчиняється у пануючій нації. Такі випадки, між іншим, мали місце на теренах північної Росії, де злилися з московитами народи фінського походження.

Амнезія в галузі національної пам'яті часто поєднується з парамнезією, себто перекрученням минулого. Особливо це явище трапляється тоді, коли народ-переможець з метою денацізації та поневолення переможеного народу всякими способами, особливо через школу, прищеплює йому неправильні погляди на минуле.

Історія українського народу склалася так, що він уже декілька століть не мав самостійної держави і примушений був жити під владою чужинців. Такі умови політичного життя народу привели свого часу до денацізації, до забуття національних традицій, своєї рідної мови, до того, що в психології має назву амнезія.

З огляду на те, що здорова пам'ять є однією з важливих передумов нормального розвитку як окремої людини, так і цілої нації, українці мусять дбати про те, щоб зберегти здорову національну пам'ять з усіма світлими і темними моментами, щоб не повторювати помилок минулого. Так, у нас були не тільки Володимир Мономах, Ігор Новгород-Сіверський, не тільки дружинники, що в боротьбі клали свою голову за Батьківщину, а були й «татарські люди», що допомагали татарам нищити і поневолювати її. Були в нас лицарі запорозькі, що своєю мужністю прославились на цілу Європу, а були й яничари, вірні ворогам українського народу; був у нас Симон Петлюра, Коновалець, а були й щорси, що за вказівками Москви поневолювали український народ. Крім того, український народ, будучи переможеним, не склав зброї, а продовжував і продовжує боротьбу за свою державу, віру і культуру. У цьому, між іншим, висока місія нашого народу і його високе покликання.

Відповіді на сакральні питання, чого ми хочемо і як думаємо його досягати, що візьмемо з собою із минулого, а що полишимо, потрібні не для якоїсь окремої людини, групи людей чи тільки правлячої еліти, а для нового покоління громадян, усього українського народу. Без глибокого й системного аналізу реального стану і характеру нашого буття, причин наших здобутків і втрат з'ясувати це неможливо. Ми ж у своєму сьогодні, з одного боку, продовжуємо жити ніби за законами інерції: буцімто нічого й

не відбулося [9]. З іншого боку, сьогодні українство починає все чіткіше усвідомлювати, наскільки важливо в стратегії суспільного поступу забезпечити єдність економічного, політичного й духовного життя. Бо не можна досягти більш високої його якості, перебудовуючи лише одну сферу цілого, або без урахування всього попереднього досвіду народу.

У вирішенні проблеми етнозбереження і консолідації українського суспільства побутує також думка, що для консолідації суспільства треба орієнтуватися не на минуле і не на сьогоднішні реалії, а на майбутнє. Суспільство саме має конструювати бачення того суспільства, в якому воно хоче жити, й до якого воно має прагнути. Наявність такого бачення є елементом стратегічного мислення, що допомагає формулювати цілі й завдання розвитку [5, 90, 133]. Або нація об'єднається, або все так важко здобуде втратиться, бо без належної єдності людської спільноти побудова розвинутої цивілізованої держави неможлива.

Порушуючи проблему консолідації українського суспільства, треба виходити з того, що ми – єдиний народ, що у нас – спільна історія, спільна доля, спільне майбутнє, яке залежить від нашої спільної праці. Тому в ім'я консолідації соціуму, перш за все, необхідно виокремити таку загальну підставу, яка б могла об'єднати всіх громадян держави. З точки зору теорії, консолідація соціуму може розглядатися у різних вимірах: консолідація територіальна (горизонтальна), ціннісна (вертикальна), ситуативна, загальнонаціональна тощо [8, 189]. Існує також думка, що ідея єднання української нації має реалізовуватися через вирішення економічних питань, економічне зростання, добробут тощо. Тим часом розроблена О. Б. Пашковою модель соціально-політичної консолідації формується на основі розуміння національної ідеї, як необхідної та важливої складової економічної стратегії України, як такої, що зміцнить консолідацію суспільства, націливши його на успіх, забезпечить залучення усіх соціальних верств до активного життя і на системній основі об'єднає різні напрями політики держави та активності громадськості [4].

Сьогодні забезпечити собі омріяне майбутнє в змозі лише сильна духом нація, що здатна протистояти навалі руйнівних глобалізаційних процесів, тим самим демонструючи національну гідність тих, хто ідентифікує себе із нею. Українське суспільство, аби зберегти свою державність і досягти бажаної якості життя, врешті-решт має усвідомити, що національне – невідворотна необхідність природовідповідної еволюції етносів, продиктована законом єдності етносу і природного середовища.

Розглядаючи національну консолідацію, слід, перш за все, звернути увагу на пострадянську трансформацію, в результаті якої не обійшлося і без серйозних змін ціннісно-нормативної сфери життєдіяльності громадян України, у тому числі й норм моралі. В результаті такого процесу цілком зрозумілі є нормативні і ненормативні реакції суспільства. Тому цілком реальною для України була Помаранчева революція, яка показала світу приклад того, що не можна довго зберігати відносну соціально-політичну стабільність у країні, де більшість населення деморалізована й «аморалізована». Бо за цим неминує слідє «нормативний вибух», орієнтований на утвердження в суспільстві загальнолюдських чеснот: правди, справедливості, добра, взаємодопомоги і т. д., що й відбулося в кінці 2004 р. І тільки на цій основі можлива загальнонаціональна консолідація [8, 189].

Історичний досвід засвідчує, що факторами національної консолідації можуть бути етнічні, релігійні, культурні, расові, територіальні та експансіоністські фактори або ж їх поєднання у найрізноманітніших модифікаціях [3, 207]. Для консолідації необхідно, щоб суспільство мало спільну мету, задля досягнення якої йому потрібно мобілізувати свої зусилля. Суспільство виявляється неспроможним консолідуватись, якщо воно не виробило солідарних і перспективних ідей розвитку. Тому українському суспільству потрібно зосередити зусилля і мотивацію на досягненні такого майбутнього України, яке виявляється оптимальним і спільним для всіх і кожного, незалежно від політичних уподобань, регіонів проживання, національності, конфесії, віку, статі тощо. Отже, важливим чинником консолідації є визначення мети суспільного розвитку, яка дозволить мобілізувати населення країни на її досягнення.

Потужним фактором консолідації суспільства може стати всенародне обговорення регіональних стратегій і всеукраїнської стратегії збалансованого розвитку. У цьому випадку всі групи населення, громадські організації, державні установи, бізнес, наука, освіта зможуть залучитися до формування стратегії розвитку України. Важливо, щоб думки й побажання кожного громадянина України були розглянуті, проаналізовані й враховані в разі їхньої доцільності, що стане показовим у сенсі вироблення й налагодження механізмів співпраці держави і суспільства для забезпечення повноцінної участі українських громадян у виробленні спільного бачення майбутнього України. Консолідовані зусилля державних структур і різних верств населення на стадії розробки стратегії збалансованого розвитку України будуть передумовою виконання цієї стратегії, яка стане чинником стабілізації, консолідації та мобілізації українського суспільства [3, 209–210].

Перспектива цієї стратегії у суспільстві на перших порах може бути пов'язана з масовим предстваленням цінності професіоналізму. Принаймні майже дві третини громадян України вважають, що більшість людей, яких вони постійно зустрічають у своєму житті, цінують високий професіоналізм. Суспільство, що зберігає професійні цінності, цілком життєздатне. В ньому можуть знайти адекватні соціальні позиції ті люди (незалежно від їх ідеологічних, політичних та інших поглядів), чий професіоналізм необхідний для перебудови суспільства на засадах добра, справедливості, чесності, моралі.

Нині з упевненістю можна сказати, що процес консолідації українського суспільства відбувається, зокрема, для тих, кого хвилює теперішній стан України, її народу, хто дійсно зайнятий пошуками шляхів і засобів реалізації спільної мети. Засобами на цьому шляху можуть постати різні установи, навчально-виховні заклади, громадські організації як багатоманітні складові єдиного руху до мети людського буття. Зокрема, звернемо увагу на одну із громадських організацій «Бойовий гопак», яка своїми здобутками в навчально-виховному процесі уже давно визначила основні напрями своєї діяльності та національні орієнтири.

А творення такої громадської організації – не тільки природне бажання та право її керівника, а й історична необхідність. Бо в практичному значенні недостатність знань про Україну та її народ для сучасного молодого покоління має просто фатальні наслідки.

І справді, навколо історії України сплівся складний клубок, нерозв'язання якого загрожує подальшому гармоній-

ному розвитку нашої держави. Бо, як писав В. Сергійчук, «коли сьогодні ми досить часто нарікаємо на брак національної самосвідомості в частини нашого суспільства, то, насамперед, маємо на увазі нестачу історичних знань, невміння використати яскраві факти минулого для утвердження власної гідності» [7]. У сучасному світі ніщо не цінується так, як свіжі та оригінальні ідеї. Тому створення школи українського бойового мистецтва «Гопак» є водночас і актуальною, і необхідною подією в навчально-виховному процесі. Адаже у час переосмислення світоглядних принципів і стратегій освітянської діяльності, зміни пріоритетів президент школи українського бойового мистецтва «Гопак» В. Шерстюк і педагогічний колектив цієї організації, використовуючи не тільки духовно-культурний потенціал українського народу, історичні знання, а й величезний геополітичний ресурс, зуміли побудувати діяльність своєї організації так, щоб дані моменти не тільки враховувалися, а ще й практично використовувалися.

Так, для успішної реалізації мети створеної організації, її керівник зазначає, що виховання в школі українського бойового мистецтва «Гопак» побудовано на засадах козацької педагогіки, що, в свою чергу, ґрунтується на українській народній педагогіці. Її витoki в «Повісті минулих літ», «Повчаннях Володимира Мономаха дітям», «Київській старині». Діти виховуються в процесі гри, яка включає в себе і виховні моменти, і фізичне навантаження. А за рахунок розповідей про національних героїв, розкриття секретів виживання у складних умовах та різних оповідань й легенд звертається увага ще й на духовний розвиток учнів.

Прикметним є ще й те, що навчально-виховний процес в цій організації відбувається не лише протягом навчального року, а ще й улітку, в процесі діяльності дитячого табору «Козацька фортеця» (так називають його організатори), який надає українським школярам можливість щоліта відпочивати і навчатись поруч із доленосними для історії українства місцями, намагаючись відчутти смак козацьких пригод. Так, упродовж двадцяти років існування дитячого табору «Козацька фортеця», діти вже мали можливість жити справжнім козацьким життям в багатьох найрізноманітніших куточках України зі славним історичним «шлейфом», серед яких Львівщина, Херсонщина, Харківщина, Черкащина і т. д. [10].

Степан Рудницький в одній із своїх праць писав, що «постання й розвиток Київської держави вийшли з живої торгівлі рослинними й звіринними продуктами наддніпрянської України. Полювання, рибальство, хліборобство й скотарство на вічно загроженім пограниччі були основою козацтва й тим самим української гетьманської держави» [6].

Отож, в таборі враховуються й ці моменти. Серед ігор, фізичних вправ, розповідей про подвиги героїв-козаків знаходиться також час і для стрільби з лука, їзди верхи, вивчення основ козацького бойового мистецтва, походів та екскурсій, образотворчого мистецтва, навчань з орієнтування на місцевості, травознавства та основ народної медицини, переправ через річку, човнової справи, освоєння правил виживання в екстремальних умовах, вивчення народної символіки. І ще заслуговує на увагу той факт, що «Козацька фортеця» відчинена не тільки для козаків, а й для козачок. У спеціальних «дівочих» заїздах передбачається своя спеціальна програма – більше гімнастики, розповідей про героїчних жінок, вишивання, занять зі

співу, малювання, аплікації, проходять майстер-класи з виготовлення ляльок-мотанок, куховаріння [11].

Наводячи аргументи на користь діяльності цієї організації, слід також додати, що президент школи українського бойового мистецтва «Гопак» В. Шерстюк, звертає увагу ще й на те, що, займаючись організацією вишкільних таборів уже протягом десяти років, відчуває за собою особливу місію, адже покоління, що вийшло з «Козацької фортеці» – це справжні українці. Свій сформований світогляд вони чудово виявляють у повсякденному житті, працюючи на благо України.

Таким чином, усі створені напрямки й шляхи навчально-виховної діяльності цієї організації доводять, що школа українського бойового мистецтва «Гопак» являє собою одну з найважливіших «ключових точок» навчально-виховного процесу в Україні. І для нашого молодого покоління, як і для всіх українців, – це шанс стати кращими, можливість підняти свій рівень самооцінки, подолати наш горезвісний комплекс «меншовартості», адже ми всі цього хочемо.

Отже, консолідація українського суспільства, єдність нації, якщо вона має на меті зайняти достойне місце серед сильних націй світу, може відбутися лише на основі високих морально-світоглядних цінностей, справедливості та невідомого патріотизму. І тоді вона (без будь-яких означень, на зразок – «політична», «модерна»,

«азійсько-європейська») постає як сукупність громадян, що проживають у державі [2, 68], об'єднуються спільними юридичними нормами, правами і обов'язками (до яких належить і володіння державною мовою), мають духовну потребу жити разом, спільно рухатися до визначеної теми, поклавши в основу цінності культури титульного, корінного для цієї землі українського етносу.

1. Ващенко Г. Твори / Всеукр. пед. тов-во ім. Григорія Ващенка. – К.: Школяр «Фада», ЛТД, 2000. – Т. 5. Хвороби в галузі національної пам'яті / А. Погрібний (упоряд.). – 2003. – 335 с. 2. Дробноход М. Про проблему «національного» в українському державотворенні // Українознавство. – 2008. – № 4. – С. 66–69. 3. Марушевський Г. Ідея збалансованого (сталого) розвитку як чинник консолідації українського суспільства // Українознавство. – 2006. – № 2. – С. 207–210. 4. Пашкова О. Б. Національна ідея як чинник консолідації українського суспільства: Автореф. дис. ... канд. наук. – К., 2008. 5. Почепцов Г. Г. Стратегія. – М: Реал-бук; К.: Ваклер, 2005. 6. Рудницький С. Українська справа зі становища політичної географії. – Берлін, 1923. – С. 75. 7. Сергійчук В. Українознавчі аспекти наукової діяльності Степана Рудницького та їх актуальність для сьогодення // Україна просторова в концепційному окресленні Степана Рудницького. Монографія. – К.: Українська Видавнича Спілка, 2003. – С. 10. 8. Степико М. Консолідація українського суспільства: феномен та чинники // Українознавство. – 2006. – № 2. – С. 189–193. 9. Токар Л. Українознавство і проблеми консолідації українського народу // Українознавство. – 2007. – № 3. – С. 68–73. 10. Томак М. День // День. – № 61. – 9 квітня 2009 року. – С. 8. 11. Томак М., Приступ Н. Дитячий вишкільний табір «Козацька фортеця» // День. – № 127. – 24 липня 2009 року. – С. 20. 12. Ятченко В. Обряд як фактор людської екзистенції та консолідації соціальних груп // Українознавство. – 2006. – № 2. – С. 240–245.

Тетяна Воропаєва

Українськість як системний чинник колективної ідентифікації

Автор аналізує поняття «українськість» та «українська ідентичність» через призму теорії етнічності, розвиваючи і доповнюючи її. В статті розглядається роль етнічності в межах етногенетичних та націєтворчих процесів.

Author examines the concept of «Ukrainian ethnicity» and «Ukrainian identity» through the prism of ethnicity theory, developing and complementing it. The article looks at the role of ethnicity within the nation ethnogenetic and nationcreative processes.

Сучасні українознавці доволі часто звертаються до поняття «українськість», розглядаючи його то як «усталений стереотип культурної українськості», то як «київську українськість», то як «культурно-буттєву представленість», то як «посутнє самовираження українців», то як «базовий вимір утвердження українства в світовому співтоваристві». Але ж поняття «стереотип», «представленість», «самовираження» та «виміри утвердження українства» не сприяють чіткому визначенню категорії «українськість», адже не розкривають її змістовного наповнення. А виділення київської (волинської, львівської чи ще якоїсь) українськості взагалі нівелює саме поняття. Українськість також розглядають як «визначальну наскрізну ознаку українського буття». Але ж українськість як визначальний чинник українського буття не можна розглядати лише як одну ознаку, адже вона охоплює цілу сукупність визначальних наскрізних ознак (як об'єктивних, так і суб'єктивних), які відрізняють українську спільноту від інших. Є також пропозиція розуміти українськість [Цит. за: 5, 6] як «виявно окреслене усвідомлення та декларування своєї належності до українського природно-культурного і суспільно-традиційного простору; запов'язання з ним своєї долі; несення й передача інформації, що матеріалізується у створенні нового знання; ширення культурного представлення українців у світовому співтоваристві (всі виділення наші – Т. В.)».

Це визначення українськості потребує ретельного аналізу. 1) Українськість (так само, як і українська ідентич-

ність) не завжди усвідомлюється етнофорами (тобто носіями етнічної специфіки), до того ж процес усвідомлення, як правило, не є «виявно окресленим» (на відміну від стану неприпомненості); отже, фраза «виявно окреслене усвідомлення» не сприяє кращому розумінню поняття «українськість», оскільки існують не тільки усвідомлені, але й неусвідомлювані прояви українськості [6, 22]. 2) Українці не дуже часто декларують, демонструють, чітко виражають, роблять більш явною, помітною й виразною власну українськість, оскільки сприймають її як органічну, автентичну, природним чином сформовану системну якість власної культури і спільноти, котра відрізняє їх від представників інших етнічних спільнот; таким чином, українськість може бути як декларованою (коли про неї офіційно заявляють або урочисто проголошують її), так і латентною, прихованою, замаскованою (тобто такою, що не виявляється відкрито і зберігається в потенційному стані); оскільки українськість, як правило, проявляється і без декларацій, то треба мати на увазі, що зайва декларативність у цьому плані може сприйматися суспільством як фальшива показуха, адже за роки незалежності українське суспільство переконалося, що показне декларування окремими суб'єктами своєї українськості часто розраховане лише на зовнішній ефект і властиве переважно демагогам, дії яких не є патріотичними і не відповідають вчинкам справжнього громадянина. 3) Фраза про декларування своєї належності до будь-якого простору є не зовсім адекватною, адже будь-яка людина визначає свою на-